

MATAGA Ž. i sur.

RAZVOJNE MOGUĆNOSTI MESNE INDUSTRIJE U SR HRVATSKOJ

U V O D

Mesna industrija ima izuzetno značenje za razvoj stočarstva s jedne, te snabdijevanja stanovništva mesom i mesnim prerađevinama, s druge strane. Međutim, ona se već duže vremena nalazi u teškom ekonomskom položaju. Osnovni uzroci takvog stanja nalaze se u zastarjelosti većeg dijela proizvodnih pogona, maloserijskoj proizvodnji, usitnjenosti kapaciteta klanja i prerade, velikim troškovima transporta stoke, te prerade i dorade mesa. Postojeća niska produktivnost rada i niski dohodak u uvjetima kupoprodajnih odnosa još više otežavaju povezivanje mesne industrije sa stočarstvom na principima zajedničkog prihoda i dohotka. Problemi koji se javljaju u proizvodnji kukuruza te neopravdani troškovi koje ugrađuje stočarstvo putem skupih krmiva također se nepovoljno odražavaju na finalne proizvode mesne industrije, čije su cijene limitirane.

Sve to vrlo nepovoljno utječe na tržište mesa i mesnih prerađevina. Pored toga, pretežni dio mesne industrije je u stalnim gubicima, pa se za rješavanje postojećeg stanja postavljaju stalni zahtjevi za intervenciju društva radi smanjenja gubitaka.

Iz akcionog programa SKH proističe da se industrijska proizvodnja, dorada i prerada mesa trebaju razvijati na osnovi visoke produktivnosti rada svih faza u repocjelini i to na principima zajedničkog ukupnog prihoda i dohotka. U ovom materijalu data je analiza postojećeg stanja mesne industrije u SR Hrvatskoj kao i koncepcija mogućeg dugoročnog razvoja na novim osnovama.* To će zahtijevati transformaciju i modernizaciju mesne industrije kako bi ona postala faktor razvoja primarne proizvodnje i tržišta.

ANALIZA OSTVARENIH REZULTATA U PROTEKLIM RAZDOBLJIMA

1) Kretanje materijalne proizvodnje

Poznato je da su u proizvodnji stoke i mesa, te stočne hrane već duže vremena prisutni brojni neriješeni problemi. Rezultati privređivanja djelatnosti mesne industrije SR Hrvatske, već su duži niz godina nepovoljni. Uz

Mr Željko MATAGA, dipl. inž., Luka STOJAKOVIĆ, dipl. inž., Republički komitet za poljoprivredu i šumarstvo

Dr Đuro ROSEG, Veterinarski fakultet Zagreb, Josip CUSAČ, dipl. inž., Poslovna zajednica za stočarstvo Zagreb

* Autori ovog rada koristili su brojne analize i studije Republičkog komiteta za poljoprivredu i šumarstvo i Poslovne zajednice za stočarstvo, mesnu i mljekarsku industriju Zagreb.

roci takvog stanja su vrlo složeni i protežu se od proizvodnje stočne hrane i proizvodnje stoke do subjektivnih i objektivnih faktora u samoj mesnoj industriji kao i na tržištu stočarsko mesnih proizvoda. U posljednje vrijeme naročito je prisutan nesklad između stočarske proizvodnje u cjelini i proizvodnje mesa i prerađevina. Naime, uz prilično visok porast proizvodnje u mesnoj industriji ostvaren je osjetno niži porast proizvodnje u stočarstvu. Tako npr. brojno stanje stoke posljednjih nekoliko godina znatno oscilira s ipak izraženom tendencijom pada. Kretanje ukupnog broja stoke u SR Hrvatskoj od 1976. do 1980. godine bilo je slijedeće:

— 000 kom.

Godine	Goveda	Svinje	Ovce	Perad	Konji
1976.	1017	1518	821	12915	864
1977.	1018	1662	800	14555	812
1978.	994	1934	814	15424	759
1979.	997	1829	791	15373	701
1980.	997	1737	730	15475	618

Usprkos stagnaciji ili opadanju ukupnog broja stoke proizvodnja svježeg mesa, a naročito suhomesnatih proizvoda i konzervi u stalnom je porastu. To potvrđuju i slijedeći podaci:

O p i s	Kretanje proizvodnje					tone	
	1976.	1977.	1978.	1979.	1980.	1976./1980.	
Svježe meso	68.204	93.150	96.758	111.010	111.008	480.157	
Sušena slanina	3.050	4.202	4.498	4.432	4.354	10.536	
Sušeni proizvodi	7.853	10.822	11.585	12.962	11.733	54.955	
Trajne kobasice	4.029	4.287	5.057	5.693	5.704	24.792	
Polutraj. kobasice	32.135	34.049	39.199	38.349	45.833	189.565	
Trajne konzerve	24.862	29.039	25.029	24.628	24.768	128.326	
Gotova jela	3.964	4.629	3.990	3.194	2.588	18.365	
Jestive masti	8.779	10.342	12.795	12.579	10.490	54.985	
Ostali proizvodi	8.532	9.370	26.329	27.085	11.194	82.510	
Polutrajne konzerve	5.820	6.851	7.698	6.873	6.640	33.881	
UKUPNO:	167.228	206.740	232.987	246.805	234.312	1,088.072	

Mesna industrija SRH rasprostranjena je širom SRH s time što se pretežni proizvođači svježeg mesa nalaze na području slavonsko baranjske i bilogorsko podravske regije. Ukupna proizvodnja svježeg mesa namijenjena tr-

žištu i preradi porasla je od 1976. na 1980. god. za 63%, pri čemu je udio svježeg mesa za tržište zbog povećane prerade nešto smanjen. Dakle, u odnosu na proizvodnju žive stoke za klanje, mesna industrija bilježi znatno brži porast klanja i prerade mesa. To znači da je manjak stoke nadoknađivan nabavkom stoke iz drugih republika i uvozom mesa za preradu. Sigurno, da je neusklađenost sirovinske baze sa kapacitetima prerade u mesnoj industriji imala znatnog utjecaja na nezadovoljavajući razvoj i ekonomski položaj ove grupacije.

2. Uvjeti privređivanja mesne industrije

Gubici iz tekućeg poslovanja zajedno sa prenesenim gubicima iz ranijih godina doveli su ovu djelatnost krajem 1980. godine na razinu izuzetno niske efikasnosti privređivanja, što se najbolje vidi iz slijedećeg prikaza.

Dinamika ostvarenog gubitka

Opis	1976.	1977.	1978.	1979.	1980.	1976. 1980. str.
Ostvar. gubici u milijunima	482	351	155	479	667	2.134
Struktura %	22,57	16,45	7,24	22,45	31,25	100,00
Gub. po radniku	40.171	29.675	12.513	38.441	49.465	34.180
						14,05
Ost. doh. po radniku	63.804	78.367	136.814	145.427	192.232	616.644

U posljednjih 5 godina ostvareno je ukupno 2.134 miliona dinara gubitaka i 5.191 milion dinara dispariteta od čega je na ime obeštećenja nadoknađeno iz sredstava budžeta SRH svega 1.104 miliona dinara ili 21,30% od utvrđenog iznosa (disparitet izračunat po postojećoj metodologiji).

U 1980. godini gubici mesne industrije učestvovali su u ukupnim gubicima privrede SRH sa 18,50%, pri čemu je gubitak po zaposlenom radniku ove djelatnosti u prošloj godini bio 15 puta već od ostvarenog prosječnog gubitka u privredi Hrvatske.

Nedostatak materijalnih sredstava utjecao je na slabljenje ekonomske i finansijske moći, a kroz to i na pad akumulativne sposobnosti. Karakteristično je da već duži niz godina nedostaju najneophodnija sredstva za prostu reprodukciju, a posebno nedostaju sredstva za razvoj i proširenje materijalne osnove, pa je očit zastoj ove djelatnosti, kako u tehničkom, tako i u tehnološkom smislu.

Sanacioni programi koje su OUR-i s gubicima u stočarsko-mesnom kompleksu izrađivali svake godine, nikad nisu do kraja provedeni zbog objektivnih a često i subjektivnih razloga. U takvoj situaciji interventne mjere poduzimane od strane društveno-političkih zajednica u stvari su se svodile na ublažavanje nastalih poteškoća i samo djelomično smanjenje gubitaka.

Iz tabele kretanja gubitaka, raspoloživog dohotka i utvrđenog dispariteta vidljiva je određena zakonitost pri kojoj je rast gubitaka uvjetovan u pra-

Kretanje gubitaka te ostvarenog i nedostajućeg dohotka od 1976. do 1980.

Godine	Podaci u milionima dinara				Broj radnika zaposlenom radniku (4:5)	Dinara po radniku (4:5)
	gubitak	ostvar.	dispar.	disparitet uvećan za ost. dohodak		
1976.	482	262	597	859	11.987	71.661
1977.	351	840	659	1.499	11.826	140.785
1978.	155	1.842	766	2.608	12.349	211.119
1979.	479	2.024	1.032	3.056	12.459	245.285
1980.	667	2.683	2.137	4.820	13.491	357.275
1976						
1980	2.133	7.651	5.191	12.842	63.112	203.479
Ø 76—80	427	1.530	1.038	2.568	12.622	203.479
Indeks	89	584	174	299	105	284
Stopa rasta	2,30	37,97	11,72	24,49	0,98	23,22

vilu bržim rastom dispariteta. Razlike u dinamici ostvarivanja gubitaka i dispariteta proizlazi iz povremenog poboljšanja ili pogoršanja položaja po godinama, ovisno o promjeni cijena gotovih proizvoda ili ostvarenoj nadoknadi (obeštećenja) iz sredstava budžeta. Karakteristično je da zbir ostvarenog ili raspoloživog dohotka i dispariteta po radniku ne prelazi vrijednost ostvarenog dohotka po radniku srodnih djelatnosti u grupaciji, posebice onih koje po svojoj poslovnoj opredijeljenosti u agrokompleksu prethode djelatnosti proizvodnje i prerade mesa. To su grupacije: (proizvodnja žitarica, stočne hrane, proizvodnja i tov stoke te proizvodnja i prerada mlijeka).

Drugim riječima dohodak MI SRH utvrđen na opisani način (raspoloživi dohodak po radniku uvećan za utvrđeni iznos dispariteta po radniku) prelazi (osim grupacije st. hrane i mljekarske industrije) ostvareni iznos dohotka po radniku ostalih vezanih djelatnosti u agrokompleksu, što je vidljivo iz prikaza u narednoj tabeli:

Kretanje dohotka po zaposlenom

O p i s	1976.	1977.	1978.	1979.	1980.	Stopa
Privreda SRH	99.818	128.738	170.051	211.598	279.570	12,82
Polj. i rib.	104.394	126.204	160.292	217.749	278.569	11,20
Žitar. i krm. bilje	114.415	123.051	171.171	250.834	306.232	11,07
Stoč. hrana	144.324	195.959	213.229	262.874	394.083	11,07
Stočarstvo	94.426	135.736	161.150	225.512	340.899	15,21
Mljekarstvo	137.442	171.906	173.933	255.356	377.238	10,13
Mesna indus.	63.804	78.367	136.814	145.427	192.232	14,05
MI SRH doh. i dispar.	71.661	140.785	211.119	245.285	357.275	23,38
Peradarstvo	116.791	175.566	196.568	230.811	256.138	10,80

Isto tako, ostvarivanje znatno nižih osobnih dohodaka po zaposlenom daljnja je karakteristika koja prati proizvođače mesa već duži niz godina. S time u vezi očito je neadekvatan položaj radnika ove grupacije u stjecanju osobnih dohodaka i niskog društvenog i životnog standarda.

Kretanje osobnih dohodaka

	Čisti osobni dohodak na mjesec				
	1976.	1977.	1978.	1979.	1980.
Privreda SRH	3.779	4.354	5.286	6.369	7.834
Polj. i ribar.	3.786	4.192	4.888	6.111	7.550
Proiz. žitar.	3.538	4.084	4.858	6.186	7.626
Proiz. st. hr.	3.779	4.529	5.444	6.504	8.164
Proiz. stoke	3.668	4.544	4.998	5.985	7.355
Pr. mlijeka	4.181	4.770	5.568	6.528	8.630
Mesna industrija	3.255	3.865	4.509	5.566	6.945
Proiz. perad. i jaja	3.664	4.377	5.238	5.975	7.228

Kretanje prosječnih mjesečnih osobnih dohodaka po zaposlenom u organizacijama mesne industrije SRH pokazuje zaostajanje prema ostvarenom prosječnom čistom mjesečnom osobnom dohotku ukupne privrede, poljoprivrede, stočarstva i mljekarstva.

Poremećaji u proizvodnji na tržištu stoke i mesa rješavali su se u proteklom razdoblju, pored ostalog, različitim mjerama ekonomske politike, prije svega politikom cijena, premijama i kompenzacijama, te uvozom mesa za preradu.

Međutim, može se konstatirati da dosad poduzetim mjerama na tom planu nisu postignuti željeni ciljevi, koji se sastoje u trajnijoj stabilizaciji proizvodnje u stočarsko-mesnom kompleksu. Čak šta više, dosadašnji sistem i politika cijena, premija i kompenzacija u oblasti proizvodnje i prometa stoke i stočnih proizvoda, na određeni je način pridonio stihijnosti na tržištu i povećao nesigurnost proizvođača, što je dalje imalo svoj odraz na smanjeni opseg ukupne proizvodnje. Doduše, samo putem cijena i kompenzacija, bez poduzimanja drugih mjera, ne može se ni očekivati konačno rješenje svih problema u toj reprodukcionalnoj cjelini. Bolji rezultati se ne mogu očekivati bez potpunijeg korištenja kapaciteta, novih tehnoloških rješenja, stabilizacije tržišta stočnom hranom itd. Međutim, neosporno je da adekvatna politika cijena kombinirana sa dobro odmjerenim poticajnim mjerama kao što su premije i kompenzacije može znatno pridonijeti stabilizaciji i unapređenju proizvodnje u stočarstvu.

Dosadašnji sistem i politika cijena u stočarsko-mesnom kompleksu imao je ozbiljnih nedostataka. Osnovne slabosti tog sistema sastoje se u tome što su za proizvode u istoj reprocjelini bili utvrđeni različiti režimi cijena i što se u proizvodima jedne cjeline odlučivalo na više nivoa (Federacija

i republika). Kao što je poznato, cijene stoke u pravilu su se formirale slobodno, a cijene mesa i prerađevina, osim u izvozu, uglavnom su bile pod neposrednom društvenom kontrolom. Zbog različitih režima cijena, nastao je disparitet cijena. Cijene stoke bile su u raskoraku s cijenama mesa, budući da su ove posljednje bile administrativno regulirane. Naime, propisane proizvođačko-prodajne cijene stoke posljednjih tri godine znatno su zastajale za stvarnim tržišnim cijenama stoke. Budući da su cijene mesa i prerađevina bile određivane na temelju tako niskih proizvođačko-prodajnih cijena stoke, to je rezultiralo disparitetom cijena stoke i mesa a na štetu mesne industrije. Zbog dispariteta cijena stoke i mesa u mesnoj industriji su se osjetno povećali gubici u poslovanju. Zbog takve situacije već se nekoliko godina u budžetu SR Hrvatske osiguravaju sredstva kao nadoknada razlike zbog dispariteta cijena stoke i mesa.

Kriteriji za raspodjelu ovih sredstava po krajnjim korisnicima u pojedinim godinama bili su različiti. Kao kriterij za raspodjelu najčešće je uziman ukupno ostvaren disparitet i gubici u poslovanju. Međutim, u praksi je ovaj sistem raspodjele sredstava dispariteta pokazao mnogo nedostataka. Npr. jedna od nelogičnosti tog sistema je u tome da je povećan gubitak bio uvjet za ostvarenje većeg dispariteta itd. Zbog toga je ostvareni gubitak napušten kao kriterij za ostvarivanje dispariteta.

U toku 1980. godine, u okviru saborskih tijela odlučeno je da se prekinе sa isplatom nadoknade razlike zbog dispariteta cijena i da se taj sistem zamijeni djelotvornijim rješenjima. Prevladano je mišljenje da bi se to moglo postići uvođenjem premije za stoku. Pri tome je neobično važno da se zauzme stav o funkciji i karakteru premija u proizvodnji stoke. Premije moraju predstavljati poseban oblik stimuliranja primarne proizvodnje i otkupa, a naročito da pridonose jačanju društvenog sektora i društveno organizirane proizvodnje u stočarstvu.

Osim toga, treba istaći da je novi Zakon o osnovama sistema i društvenoj kontroli cijena stvorio mogućnost da se otklone dosadašnji nedostaci u politici cijena stoke i stočnih prerađevina. Naime, ovaj Zakon stvorio je uvjete za samoupravno reguliranje cijena sa intencijom ka liberalizaciji cijena. Prema tome, sada je moguće samoupravnim sporazumijevanjem uskladiti cijene u čitavom mesno-stočnom kompleksu na dohodovnom principu i to od proizvodnje stočne hrane, preko proizvodnje stoke do proizvodnje mesa i prerađevina od mesa. Naravno, to podrazumijeva visok stupanj svijesti i odgovornosti sudionika u sporazumijevanju.

PRIKAZ PRODUKTIVNOSTI RADA U MESNIM INDUSTRIJAMA SR HRVATSKE ZA 1980. GODINU

Da bi se omogućilo kakvo-takvo uspoređivanje ostvarene produktivnosti rada po organizacijama posebna radna grupa sastavljena od tehnologa i planera većih mesnih industrija izradila je normative sa količinama pojedinih grupa proizvoda koje može za jedan sat izraditi jedan radnik uzimajući u

obzir sve proizvodne procese od utovara stoke, preko klanja, primarnog hlađenja, krojenja i rasjecanja, salamurenja, usitnjavanja, punjenja, termičke obrade, zrenja, pakiranja i utovara.

Na temelju ovih normativa izrađeni su koeficijenti za svođenje pojedinih grupa proizvoda na uvjetnu količinu, pri čemu je proizvodnja polutrajnih kobasica uzeta za bazu.

S tako utvrđenim koeficijentima množene su količine proizvedenih proizvoda po grupama prikazane u posebnim pokazateljima organizacija o ostvarenoj proizvodnji u 1980. godini.

Kao odbitne stavke svakoj organizaciji uzete su količine kupljenih poluproizvoda od drugih mesnih industrija preračunate u uvjetne proizvode sa istim koeficijentima.

Dajemo prikaz koeficijenta koje je utvrdila stručna grupa i to kako slijedi:

Grupa proizvoda	Koeficijent
Svinjska polovica-rashlađena	na 1 sat 178 kg 0,12
Svinjska konfekcija	na 1 sat 64 kg 0,34
Juneće i gov. rashl. polovica	na 1 sat 164 kg 0,13
Polutrajna kobasica	na 1 sat 22 kg 1,00
Trajni kobas. proizvodi	na 1 sat 11 kg 2,00
Suha mesa i slanina	na 1 sat 26 kg 0,85
Gotova jela	na 1 sat 34 kg 0,65
Trajne konzerve	na 1 sat 17 kg 1,29
Polutrajne konzerve	na 1 sat 15 kg 1,47
Mast jestiva	na 1 sat 27 kg 0,82
Kafilarijski proizvodi	na 1 sat 34 kg 0,65

Količine uvjetnih proizvoda koje su dobivene primjenom tih koeficijenta na ostvarenu proizvodnju po grupama proizvoda podijeljene su sa korigiranim brojem zaposlenih radnika (isključene su pomoćne djelatnosti, transport i maloprodaja). Na taj način se došlo do količinskog iznosa uvjetnog proizvoda po jednom zaposlenomna godinu za sve organizacije udruženog rada mesne industrije. Time je omogućena usporedba produktivnosti rada iskazano u količinskim vrijednostima, bez obzira na to o kakvoj se strukturi proizvodnje u pojedinim organizacijama radi.

Bez obzira na određene metodološke i druge rezerve, podaci pokazuju da postoje značajne razlike u razini produktivnosti rada između pojedinih organizacija udruženog rada mesne industrije. Također je činjenica da one organizacije gdje je produktivnost rada niža ostvaruju i niži nivo dohotka po radniku, te veće gubitke.

Red. br.	Organizacija	Produktivnost		
		Broj uposlenih	Ukupna količina — tona	Po 1 uposlenom kg
1.	»Sljeme«	1.843	21.361	11.590
2.	»Gavrilović«	2.151	40.474	18.816
3.	Vrbovec	1.221	26.415	21.634
4.	»Belje«	1.212	12.592	10.389
5.	»Podravka«	794	16.721	21.059
6.	Vukovar	71	1.695	23.873
7.	»Vajda« — Čakovec	281	4.504	16.028
8.	»Trgovačko« — Križevci	270	3.237	11.989
9.	»Zagorka«	223	2.846	12.762
10.	»Koka«	70	1.504	21.486
11.	»5. maj«	213	2.043	9.592
12.	»Promes«	142	1.981	13.951
13.	»Kutjevo«	109	1.705	15.642
14.	»Đakovo«	50	677	13.540
15.	»Sava«	30	373	12.433
16.	»Promes« Zagreb	50	1.409	28.180
17.	»Mesoprerađava« — Osijek	37	438	11.838
18.	Ivanec	103	2.023	19.641
19.	»Đuro Salaj«	84	1.240	14.762
20.	»Imes« — Vajda — Zagreb	125	2.178	17.424
21.	»Slavonka«	57	425	7.456
UKUPNO:		9.136	145.841	334.085

OSNOVE RAZVOJA MESNE INDUSTRIJE SR HRVATSKE

U cilju veće preglednosti, osnove dugoročnog razvoja smo podijelili na slijedeća poglavlja:

1. Razvoj klaoničkih kapaciteta u odnosu na sirovinsku bazu.
2. Razvoj kapaciteta prerade mesa u odnosu na sirovinsku bazu i potražnju na domaćem i inostranom tržištu.
3. Povezivanje mesnih industrija radi racionalnijeg korištenja sporednih proizvoda klanja.
4. Mogućnost domaće proizvodnje opreme za mesnu industriju.
5. Primjena krvne plazme i ostalih sirovina u mesnoj industriji.
6. Dohodovno povezivanje radi ostvarivanja većeg zajedničkog dohotka.

1. RAZVOJ KLAONIČKIH KAPACITETA U ODNOSU NA SIROVINSKU OSNOVU

Regionalna distribucija proizvodnje mesa u SR Hrvatskoj se grubo može podijeliti na tri zone:

- a) zona proizvodnje viškova — s razvijenom ratarskom i stočarskom proizvodnjom na ravničarskom području sjeverne Hrvatske,
- b) zona deficitarne proizvodnje — gdje su potrebe mesa veće od proizvodnje; područje jadranske obale (Ovo je posebno izraženo za vrijeme turističke sezone).
- c) zona uravnotežene proizvodnje i potrošnje — obuhvaća uglavnom planinske dijelove Like, Gorskog kotara i Istre.

Na temelju ove podjele razvoj klaoničkih kapaciteta će se razvijati u zoni proizvodnje viškova — ravničarskom području sjeverne Hrvatske.

Klaonički kapaciteti moraju odgovarati slijedećim uslovima:

- 1.1. približavanje klaonica izvorima sirovina, proizvodnji stočne hrane i stoke za klanje
- 1.2. smanjenje prevoza stoke za klanje i time transportnih troškova na najmanju mjeru
- 1.3. osiguranje izvora energije
- 1.5. blizina tržišta za plasman mesa
- 1.6. ekološki uvjeti

1) Lokacija klaonica na ravničarskom području SR Hrvatske

Tradicija u proizvodnji i blizina potrošačkog centra kao što je Zagreb, uvjetovali su nejednakomjernu raspoređenost klaonica u SRH. Tako je u središnjem dijelu Republike s relativno slabom sirovinskom osnovom koncentriran najveći dio klaonica, dok je u razvijenom sirovinskom području slavonsko-baranjske regije zastupljena samo jedna veća klaonica.

Upravo iz tih razloga, na razvoj klaoničkih kapaciteta u sjevernom dijelu Hrvatske dominantnu ulogu mora imati sirovina i stočna hrana.

Na temelju prikaza sirovinskog stanja razvitka govedarstva i svinjogojstva u sjevernom ravničarskom dijelu Hrvatske (tab. 1) nužno je da se govedarske klaonice lociraju uglavnom u središnjem dijelu sjeverne Hrvatske, a svinjogojске u istočnom dijelu Hrvatske, uz povećanje nekih linija u središnjem dijelu SRH.

Na tab. 1. prikazani su odnosi i količine stoke za klanje u sjevernom dijelu Hrvatske.

Vrsta stoke za klanje	Sjeverna Hrvatska	
	središnji dio	Istočni dio
g o v e d a	421.404 kom. (71%)	69.472 kom. (11%)
s v i n j a	1,400.000 kom. (54%)	1,100.000 kom. (46%)

Na temelju postojećeg stanja i količine stoke za klanje predvidjeli smo lokacije klaonica i kategorizaciju na tri grupe:

- I Grupa: RO »Sljeme« — Sesvete
(industrijske) Mesna industrija »Gavrlović« — Petrinja
PIK, OOUR Mesna industrija »Vrbovec« — Vrbovec
PIK »Belje«, OOUR Mesna industrija Darda
»Podravka«, Industrija mesa Koprivnica
»5. maj« OOUR Bilogora, Bjelovar
- II Grupa: »Trgovačko« Križevci, Mesna industrija, Križevci
(regionalne) Mesna industrija »Vajda« Čakovec
PPK OOUR »Promes« — Karlovac
»Mesokombinat« Rijeka
»Puljanka« — OOUR Mesopromet — Pula
»Mesopromet« — Split
SOUR PIK Vukovar, OOUR Klaonica Vukovar
PPK »Kutjevo«, OOUR »Papuk«, Slavonska Požega
Poljoprivredno-zadružni kombinat, OOUR klaonica
i prerada — Ivanec
- III Grupa: Unikonzum, OOUR »Mesopromet«, Zagreb,
(lokalne) Promes, mes. kob. zan. zadruga, Zagreb
Zagrebačka mesnica, Zagreb
»Vajda« export-import, Imes, Zagreb

Osnovne karakteristike I grupe industrijskih klaonica

1. »Sljeme« — Zagreb, Sesvete

Predlažemo izgradnju nove klaonice u Ježevu.

Izvršilo bi se prebacivanje linije klanja goveda iz »Sljeme« Zagreb i linije klanja svinja »Sljeme« — Sesvete na potpuno novu lokaciju u Ježevu.

Jezevo je u neposrednoj blizini Črnec Polja, te bi se nova klaonica približila izvorima sirovine, smanjili bi se transportni troškovi i poboljšala ekologija (koja je vrlo nepovoljna i u pogonima Zagreba i Sesvete).

Pogon Zagreb će se rekonstruirati u Veletržnicu, a pogon u Sesvetama u preradu mesa. Ovim prijedlogom bi »Sljeme« imalo ove sadržaje:

1. Klaonica s odgovarajućom hladnjačom u Ježevu
2. Preradbeni kapaciteti u pogonu Sesvete
3. Veletržnica u pogonu Zagreb

2. »Gavrilović« Petrinja

Planiranjem i uređenjem Črnc polja »Gavrilović« će jednim dijelom osigurati sirovinsku osnovu. Proizvodit će se najmanje 450.000 kom. što je pretpostavka na kojoj »Gavrilović« planira povećanje klaoničkog i hladioničkog prostora.

3. »Vrbovec« Vrbovec

Ovdje je, prije svega potrebno razvijati specijaliziranu klaonicu goveda, posebno za vanjsko tržište. Također je predviđena proizvodnja 250.000 komada svinja, što je po planu »Vrbovca« osnova za postojanje ove linije klanja.

4. PIK »Belje« OOUR Mesne industrije, Darda

Ovo je najveći klaonički objekt za klanje svinja koji će u perspektivi klati 500.000 kom. svinja. Otprilike 45—50% će koristiti za vlastitu preradu, a ostali dio će plasirati u središnji dio Hrvatske, za prerađivačke kapacitete.

Ostali dio svinja na području Slavonije može se klati, ili u proširenim kapacitetima Vukovara, Vinkovaca, Valpova, ili izgradnjom nove klaonice svinja.

Liniju klanja goveda u PIK »Belje« ne treba povećavati, jer zadovoljava 5-godišnje razdoblje.

5. »Podravka« Koprivnica

Ovdje radi specijalizirana linija za klanje goveda. Kako je na tom području razvijeno govedarstvo, doći će u ovom pogonu i do povećanja kapaciteta linije klanja.

Linija klanja svinja je zastupljena sa svega 11.000 kom/god. te nema osnova za rekonstrukciju i povećanje kapaciteta.

6. »5. maj« Bjelovar, OOUR »Bilogora«

To je prva specijalizirana klaonica u SR Hrvatskoj, čija namjena je klanje goveda i svinja (30 kom/goveda na sat i 200 kom. svinja/sat) i koja će opskrbljivati svinjskim polutkama, goveđim četvrtima i konfekcioniranim mesom središnji dio Hrvatske.

Iz iznijetog proizlazi da u trokutu Zagreb, Vrbovec, Petrinja svi subjekti planiraju zadržavanje ili povećanje kapaciteta klanja. Umjesto takvog pristupa, smatramo da je opravdano i najracionalnije rješenje, izgradnja nove klaonice u području Črnc Polja, koja bi bila kapacitirana na 600.000 kom. svinja i koja bi zadovoljavala potrebe »Vrbovca«, »Sljemena« i »Gavrilovića«. Također smatramo da bi na lokaciji Vukovara ili Vinkovaca tre-

balo ići sa rekonstrukcijom klaonice također na 600.000 kom. svinja godišnje. Takvom koncepcijom razvoja klaonice postiže se osnovni cilj: visoka produktivnost rada i racionalizacija. Međutim, to zahtijeva koncentraciju klaonica u sirovinskom području, gdje je najveća udaljenost do sirovine 80—100 km. Pored ovih nekoliko krupnih industrijskih klaonica, u sirovinskom području, gdje su manje koncentracije stoke, razvijat će se i manje klaonice (npr. na području varaždinske regije i dr.).

Međutim, treba posebno naglasiti da se postojeći kapaciteti klaonice nedovoljno koriste, tako da u razdoblju do 1983. godine nije potrebno graditi nove klaonice. Umjesto toga njihov broj se treba smanjivati i to na način da prestaju radom one klaonice koje se ne nalaze u centru razvoja stočarstva. Svaka rekonstrukcija klaonica mora akceptirati kriterije koje smo prethodno utvrdili. U tom slučaju dohodak po zaposlenom u takvim klaonicama premašio bi i mil. dinara, što je nekoliko puta više od postojećih najproduktivnijih linija.

2. RAZVOJ KAPACITETA PRERADE MESA

Postojeći uniformni asortiman OUR-a mesne industrije nameće potrebu postupnog prijelaza na podjelu rada. Više istovremenih OOUR-a mesne industrije moraju izraditi zajednički tehnološki program proizvodnje određene grupe mesnih proizvoda. Najbolji među njima morao bi postati nosilac proizvodnje i u određenom vremenskom periodu nosilac provođenja specijalizacije svih organizacija udruženog rada.

Pod nosiocem specijalizacije podrazumijeva se ona organizacija udruženog rada, koja na osnovu dosadašnjih organizacijskih i tehnološko-komercijalnih iskustava može najviše utjecati u smislu rentabilne prerade sirovina u određene finalne proizvodne.

Tabela 2 — Postojeća proizvodnja i grupa meso-prerađivačkih kapaciteta

Prerađivački pogon	Sljeme	Gavrilo- vić	Vrbo- vec	Podrav- ka	Belje
Kobasičarski proizvodi					
barene, polutrajne kobasice	+	+	+	+	+
trajne kobasice	+	+	+		+
Konzerva	+	+	+	+	+
Polukonzerva	+	+	+	—	+
Gotova jela	+	+	—	—	+
Juhe				+	

Iz tabele 2 je vidljivo da svi prerađivački pogoni I grupe (izuzetak (»Podravka«) imaju istovremenu proizvodnju.

Iz tabele 2. je vidljivo da svi mesoprerađivački pogoni I kategorije imaju istovrsnu proizvodnju, pa iako prijedlog specijalizacije nije idealno rješenje, uvjereni smo da predstavlja nužnost, ukoliko se želi ostvariti veća produktivnost rada i viši dohodak po radniku.

U SR Hrvatskoj imaju opravdanje i manji mesoprerađivački pogoni kao i manje klaonice, jer opskrbljuju lokalno tržište svježim mesom i kobasičarskim proizvodima. Takvi pogoni se pojavljuju i na širem tržištu i povećavaju asortiman mesnih proizvoda, prije svega onih specijaliteta, koji su karakteristični za određena područja, a koji uslijed malih proizvodnih serija nisu podesni za proizvodnju u većim industrijskim klaonicama.

Mislimo da su osnovni kriteriji za lokaciju i razvoj kapaciteta prerade mesa:

- blizina tržišta
- kadrovi i radno iskustvo
- instalirani kapaciteti
- energetski uvjeti.

Budući da je najizraženiji problem prerade mesa velika usitnjenost pojedinih linija prerade, širok asortiman proizvoda i niska produktivnost rada, u slijedećoj tabeli dajemo mogući prikaz specijalizacije proizvodnih pogona u pojedinim područjima.

Tabela 3 — Usmjeravanje preradbenih pogona

Područje Hrvatske	Proširenje asortimana za tržište Republike i šire
središnji dio sjeverne Hrvatske	Barene i polutrajne kobasice, fermentirane kobasice, suhomesnati specijaliteti, gotova jela i konzerve,
istočni dio sjeverne Hrvatske	Kobasičarski proizvodi, sa naglaskom na regionalne specijalitete (kulen, slavonska i sremska kobasica), konzerve
južni dio Hrvatske	Istarski i dalmatinski pršut (predvidjeti proizvodnju od 1,000.000 kom.), suhomesnati specijaliteti od ovčjeg mesa (kaštradina i dr.), konfekc. mesa za potrebe ugostiteljstva

3. ISKORIŠTAVANJE KLAONIČKIH OTPADNIH PROIZVODA

Problem opskrbe stočarstva u Hrvatskoj proteinskom stočnom hranom, zaoštava se iz godine u godinu, s jedne strane, zbog sve veće primjene izbalansiranih obroka, a s druge strane zbog sve veće potrošnje takve hrane u svijetu.

Radi dobivanja jednog dijela proteinskih krmiva, potrebno je optimalno iskorištavanje klaoničkih otpadnih proizvoda u tvornicama mesnog brašna (kafilacijama).

Prema podacima »Krmiva« iz Zagreba orijentacijske potrebe mesnog i ribljeg brašna za 1981. bile su slijedeće (za potrebe Hrvatske):

- 15.000 tona uvoznog ribljeg i mesno-koštanog brašna
- 9.000 tona iz domaće proizvodnje

Vrijednost uvoznog mesno-koštanog i ribljeg brašna iznosila je cca 360 miliona dinara.

Radi smanjenja ovisnosti od uvoza, predlažemo da se što prije realizira program izgradnje i rekonstrukcija tvornica mesnog brašna na području naše Republike.

U tabeli 4. prikazano je postojeće stanje Tvornica mesnog brašna na području Hrvatske.

Tabela 4 — Postojeće stanje tvornica mesnog brašna

Mjesto	OUR	Kapacitet sirovine (dnevno)	Godišnja proizvod. mesnog brašna	OUR ide u izgradnju novog objekta) Tehnička opremljenost kafilerije
Sesvete	»Sljeme«	40 t	2.000 t	stari objekt (ova OUR ide u izgradnju novog objekta)
Varaždin	»Koka«	30 t	1.500 t	rekonstruirani objekt, ali premalog kapaciteta
Vrbovec	PIK Vrbovec	40 t	2.000 t	potrebna rekonstrukcija
Petrinja	MI »Gavrilović«	40 t	2.000 t	potrebna rekonstrukcija
Pazin	PPK Pazin	20 t	1.000 t	novi pogon
Zlatar Bistrica	»Agrokoka«	15 t	750 t	potrebna rekonstrukcija
Slavonski Brod	Veterinar. stanica	20 t	1.000 t	novi objekat
UKUPNO GODIŠNJE:			10.250 tona	

Iz tablice je vidljivo da su sve tvornice mesnog brašna locirane uz tvornice stočne hrane. Pored klaoničkih otpadnih produkata, sirovinu za ove tvornice čine još kadaveri i svi ostali otpadni produkti animalnog porijekla.

Jedan dio sirovina iz naše Republike se odliva u susjednu Sloveniju (Koteks-Tobus iz Ljubljane), tako da su i perspektivni planovi iz ove republike bazirani na iskorištavanju sirovina iz Hrvatske. Drugi dio sirovine odlazi u Bosnu i Hercegovinu (posebno u Brčko, gdje se koristi veći dio sirovina iz PIK »Belje« i nekih drugih klaonica Slavonije).

Iz svih tih razloga predlažemo da se što prije realizira mreža tvornica mesnog brašna, koja bi iskoristila svu postojeću sirovinu, kao i sirovine nastale povećanim klanjem na području SR Hrvatske.

Tabela 5 — Nova mreža tvornica mesnog brašna na području SR Hrvatske

Mjesto	Organizacija udruženog rada	Kapacitet sirovine (dnevno)	Godišnja proizvodnja (mesnog brašna)	Tehnička opremljenost
Sesvetski Kraljevac	»Sljeme«	100 t	5.000 t	regionalna Tvornica opreme dopremljena, puštanje u pogon u proljeće 1982.
Varaždin	»Koka«	50 t	2.500 t	izgradnja novog pogona dislociranog od postojeće klaonice (razvoj)
Vrbovec	PIK Vrbovec	40 t	2.000 t	postojeće stanje
Petrinja	»Gavrilović«	60 t	3.000 t	povećanje postojećih kapaciteta na istoj lokaciji
Pazin	PPK Pazin	20 t	1.000 t	postojeće stanje
Zlatar Bistrica	»Agrokoka«	15 t	750 t	postojeće stanje
Slav. Brod	Vet. stanica	20 t	1.000 t	novi objekt
Darda	PIK »Belje«	87 t	4.350 t	regionalna tvornica razvoj-realizacija konac 1982.
Ukupna godišnja proizvodnja mesnog brašna			19.600 tona	

U novoj mreži tvornica mesnog brašna predviđene su dvije regionalne tvornice (kafilarije) — »Sljeme« i »Belje«, koje će, pored klaoničkih otpadnih produkata koristiti i sve lješine i ostale otpadne produkte animalnog porijekla iz šireg područja.

4. MOGUĆNOST DOMAĆE PROIZVODNJE OPREME ZA MESNU INDUSTRIJU

U našoj zemlji postoje velike mogućnosti plasmana opreme za mesnu i ostalu prehrambenu industriju. Postoji nominalno veliki broj proizvođača opreme, iako se na našem tržištu stvarno pojavljuje uglavnom pet većih proizvođača ove opreme.

Tabela 6 — Domaći proizvođači opreme

Vrsta opreme	domaći proizvođač	primjedbe
1	2	3
1. linija klanja (goveda, svinje)	Avtokovinar (Škofja Loka)	posebno povoljan za manji kapacitet
2. Kuteri-vukovi	Avtokovinar (Škofja Loka)	potencijalni proizvođač Prvomajska — Itas
3. Punilice	—	Prvomajska — Itas
4. Stroj za čišćenje kostiju	Prvomajska — Itas	—
5. Uređaji za salamurenje	mješalice-Fecro-Gorenje (Slovenj Gradec)	
stroj za ubrizgavanje salamure	—	potencijalni proizvođač Prvomajska — Itas
6. Uređaji za sterilizaciju-autoklavi	Jedinstvo—Zagreb	
7. Termička obrada kobas.	»Belje«—Kneževo	
8. Uređaji za pakovanje (vakum)	—	potencijalni proizvođač Prvomajska — Itas
9. Oprema za klaonice peradi	»25. maj« Kikinda	potencijalni proizvođač Prvomajska — Itas
10. Oprema za iskorištav. klaonič. otpadnih produkata	»Jedinstvo« — Zagreb	

Pored navedene opreme, domaći proizvođači rade rasjekavaone (Fecro), razne kontejnere, mješalice, sitnu opremu za manje klaonice i drugo.

Iz tablica 6. vidljivo da »Prvomajska — Itas« iz Ivanca planira proizvodnju opreme za strojnu obradu mesa (vukove, punilice, strojeve za ubrizgavanje salamure i dr.) kao i uređaje za pakovanje, a to su upravo one vrste strojeva koje domaća industrija do sada nije izrađivala.

Predlažemo da se formira zajednica za međusobnu plansku i poslovnu suradnju proizvođača opreme za mesnu industriju (Avtokovinar, Belje, Fecro-Gorenje, Jedinstvo i Prvomajska-Itas), koja bi u perspektivi usklađeno nastupala na domaćem i vanjskom tržištu.

Proizvodni program strojeva za mesnu i ostalu prehrambenu industriju će omogućiti proizvodno povezivanje i dugoročni razvoj još nedefiniranih kapaciteta metalne industrije.

Proizvodni program će sadržavati:

1. izradu strojne opreme, kompletnih linija u industriji mesa,
2. izradu proizvoda, strojne opreme i kompletnih linija u ostaloj prehrambenoj industriji, sa naglaskom na proizvodnju opreme za gotova jela i ugostiteljsku turističku privredu.
3. izradu proizvoda, strojne opreme i kompletnih linija za pakiranje u razne vrste aluminijske i plastične ambalaže.
4. Kooperaciju sa stranim firmama (»snimanje« strojeva i opreme), kako bi se dobili odgovarajući tehnički i konstrukcioni podaci, za kasniju izradu sličnih strojeva, čiji kvalitet bi morao biti na visini kvaliteta inozemnog proizvođača.
5. snimanje potreba u rezervnim dijelovima za cjelokupnu industriju mesa, a naročito u onim rezervnim dijelovima koji se brzo troše.

5. PRIMJENA OBRANOG MLIJEKA PIVSKOG KVASCA I KRVNE PLAZME U PROIZVODNJI KOBASIČARSKIH I KONZERVNIH PROIZVODA

U industrijskoj proizvodnji kobasičarskih i konzervnih proizvoda od usitnjenog mesa, posebice u proizvodnji konzervi u tipu pašteta, upotreba emulgatora na bazi mlječnih i ostalih bjelančevina je od vrlo velike važnosti. Višegodišnjim ispitivanjima došlo se do dragocjenih iskustava u primjeni različitih vrsta emulgatora u širokom asortimanu proizvoda ove vrste.

Na osnovi značajnog emulzionog faktora u soli otopljenih bjelančevina (posebice mlječnih bjelančevina) u konstituiranju mesne emulzije u proizvodnji barenih kobasica, pašteta kao i supstituta u polutrajnim i trajnim kobasicama, postoji velika mogućnost iskorištavanja domaćih sirovina (obranog mlijeka, Na-kazeinata, pivskog kvasca i pulverizirane krvne plazme) za proizvodnju toliko potrebnih emulgatora.

U SR Hrvatskoj postoje proizvođači svih potrebnih sirovina prikazanih na tabeli 7.

Tabela 7 — Proizvođači sirovina za proizvodnju emulgatora proteinskog porijekla na području SR Hrvatske

S i r o v i n a	P r o i z v o d a č i
Obrano mlijeko	»Dukat« — Zagreb, Mljekara Karlovac i Osijek
Na Kazeinat	Županja-mljekara
Pivski kvasac	zagrebačka, karlovačka, osječka, daruvarska i
Pulverizirana krvna plazma	ostale pivovare na području Republike »Podravka« — Koprivnica

Znanstvena istraživanja već dokazuju opravdanost upotrebe ovih sirovina za izradu emulgatora i to u slijedećim odnosima:

a) upotreba na kazeinata	(100%)
b) pivskog kvasca	(100%)
c) pivskog kvasca: obranog mlijeka	(50:50%)
d) pivskog kvasca: obranog mlijeka: krvne plazme	(25:50:25%)
e) pulverizirana plazma: obrano mlijeko	(50:50%)
f) pulverizirana plazma: soje	(50:50%)

(Centar za tehnologiju animalnih proizvoda Veterinarskog fakulteta u Zagrebu je već napravio uspješne probe na osnovi obranog mlijeka za konzervne i kobasičarske proizvode — za potrebe JNA).

Usvajanjem proizvodnje domaćih emulgatora smanjio bi se uvoz i na taj način uštedjelo devize. Osim toga, dobili bi se standardni proizvodi, uz kontrolu naših institucija, što vrlo često nije slučaj sa uvoznim preparatima na bazi Na kazeinata.

Samo u 1981. godini za potrebe mesne industrije SR Hrvatske trebalo je uvesti 950 tona Na kazeinata, što iznosi 114,950.000 din.

6. DOHODOVNO POVEZIVANJE RADI OSTVARIVANJA VEĆEG ZAJEDNIČKOG DOHOTKA

Može se konstatirati da u stočarsko-mesnom kompleksu još nije ostvaren proces udruživanja na osnovi zajedničkog ukupnog prihoda i dohotka. U ovoj reprocjelini, u svim fazama proizvodnje prisutne su neracionalnosti i neiskorištene rezerve. Svaka faza proizvodnje ne sagledava svoje interese u povećanju proizvodnje, proizvodnosti rada i dohotka, nego zadržavajući postojeću razinu proizvodnosti rada, povećanje dohotka uglavnom ostvaruje putem povećanja cijena. Tako proizvođači kukuruza već godinama ne povećavaju prinose i produktivnost, ali zato zbog stalno veće tražnje od ponude ostvaruju i dio dohotka koji nije rezultat rada. Kukuruz je temeljna karika u lancu proizvodnje i prometa stoke i mesa.

Stočarska proizvodnja ugrađuje u cijenu svog proizvoda i dio neopravdanih troškova na bazi skupih krmiva prije svega kukuruza. Industrija mesa, koja je na kraju lanca proizvodnje, više nema prostora da po istom principu nastavi ugrađivati sve svoje troškove i neracionalnosti (zbog limitiranih cijena), pa u pravilu ostvaruje velike gubitke. U takvim odnosima ne može se govoriti o dohodovnoj povezanosti svih sudionika u lancu reprodukcije na zajedničkom proizvodu.

Poremećaji na tržištu stoke i mesa nastojali su se rješavati i različitim mjerama ekonomske politike, prije svega cijenama. Može se konstatirati da dosada poduzetim mjerama na tom planu nisu postignuti željeni efekti, iako se samo putem cijena, premija i kompenzacija ne mogu rješavati pro-

blemi stočarstva i mesne industrije. Dvije su osnovne slabosti dosadašnjeg sistema cijena:

a) da se o cijenama proizvoda jedne cjeline odlučuje na više razina (federacija, republika),

b) da su režimi cijena različiti, tj. da se cijene kukuruza i stoke u principu slobodno formiraju, a cijene mesa i prerađevina (osim u izvozu) nalaze se pod neposrednom društvenom kontrolom.

Ovakav sistem cijena predstavlja prepreku za uspostavljanje dohodovnih odnosa.

Već je prethodno istaknuto da je kukuruz temeljna karika reprocjeline. Zbog toga je nužno osigurati stabilnu proizvodnju i rezerve kukuruza. U sadašnjoj situaciji kada je proizvodnja nedovoljna, a rezerve ne postoje potrebno je maksimirati cijenu kukuruza i tako onemogućiti tvornice stočne hrane da kupuju kukuruz po znatno višim cijenama i onda ga ugrađuju u cijenu koncentriranih krmiva smjesa. Tvornice stočne hrane ne dijele sudbinu stočarstva, nego se kao i OOUR-i ratarstva pojavljuju kao odvojena faza proizvodnje, kojoj je cilj dohodak u tržišnom odnosu, a ne zajedničkoj proizvodnji u stočarstvu. To zahtijeva promjenu odnosa, a također i promjene u konstituiranju OOUR-a ratarstva i stočarstva.

Međutim, sve to ima odgovarajući utjecaj i na mesnu industriju, koja je prvenstveno predmet ove analize. Mesna industrija mora postati racionalnija i produktivnija, kako bi mogla postati faktor razvoja stočarstva. U tom cilju prethodno je data koncepcija razvoja klaonice i mesne prerade. Bitna značajka te koncepcije je koncentracija klaonice u području sirovinske osnove, te visokoserijska industrijska prerada, koja pretpostavlja zajednički program proizvodnje, koji proizlazi iz podjele rada u okviru određenih grupa proizvoda, kao što je navedeno u materijalu. To međutim zahtijeva samoupravno sporazumijevanje kojim se utvrđuju obaveze OOUR-a mesne industrije, asortimani i optimalni kapaciteti, nosioci specijalizacije i dr.

Takav koncept prerade zahtijeva da se naučno razrade pojedini programi prerade, koji će omogućiti najveću produktivnost rada i dohodak u mesnoj industriji. Nije realno očekivati da se ovakav koncept razvoja može realizirati do 1985. godine, ali je sigurno da je takva rekonstrukcija nužna i treba joj prići organizirano i planski, postupno je realizirajući. To će zahtijevati da se u pojedinim pogonima traži preorijentacija na drugu proizvodnju, kao da se razrješava i problem viška zaposlenih radnika. Takva mesna industrija bi onda mogla organizirati proizvodnju za svjetsko tržište i postati faktor razvoja primarne proizvodnje na dohodovnim osnovama.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PRIJEDLOZI

1. Iz prikaza produktivnosti rada mesne industrije proizlazi da postoje velike razlike između pojedinih OOUR-a. Tako se npr. produktivnost rada izražena u količinskim vrijednostima kreće u rasponu od 7 do 28 tona po zaposlenom. Pored znatnih razlika u razini produktivnosti između pojedinih OOUR-a, činjenica je da i najproduktivnije organizacije u SRH znatno zaos-

taju ispod razine produktivnosti rada mesne industrije u razvijenim zemljama.

2. Klaonice se moraju razvijati u blizini izvora stočne hrane i stoke za klanje. Budući da su njihovi kapaciteti neiskorišteni, u razdoblju do 1985. godine nije potrebno graditi nove pogone. Umjesto toga, njihov broj se treba smanjivati i to na način da prestaju sa radom one klaonice koje se ne nalaze u centru razvoja stočarstva. Eventualne modernizacije i rekonstrukcije moguće je izvršiti u sirovinskom području i to samo ako dohodak po zaposlenom prelazi 1 milion dinara (po cijenama iz 1981. godine)

3. Prerada mesa mora postati visokoserijska i industrijska i to tako da se temelji na podjeli rada između OUR-a u okviru pojedinih grupa proizvoda. Tako npr. u središnjem dijelu SR Hrvatske, između »Sljemena«, »Gavrilovića«, »Vrbovca« i »Podravke« podjelu rada treba izvršiti na asortimanu kobasičarskih proizvoda, suhomesnatih specijaliteta, gotovih jela i konzervi, u Slavoniji i Baranji treba proizvoditi regionalne specijalitete (kulen, sremska), a u južnom dijelu Republike treba locirati proizvodnju dalmatinskog i istarskog pršuta, te proizvodnju specijaliteta od ovčjeg mesa. To međutim, zahtijeva samoupravno sporazumijevanje, kojim se utvrđuju obaveze OUR-a mesne industrije u pogledu specijalizacije, optimalnih kapaciteta, rizika i dr.

Također se otvara problem preorijentacije nekih pogona na drugu proizvodnju, kao i zapošljavanje jednog dijela nedovoljno zaposlenih radnika.

Ukoliko se samoupravnim sporazumom u određenom roku ne bi moglo osigurati takav razvoj klaonica i prerade mesa, trebalo bi donijeti zakon kojim će se zabraniti izgradnja i rekonstrukcija kapaciteta mesne industrije, koji se nedovoljno koriste.

4. Radi dobivanja jednog dijela proteinske stočne hrane koja se uvozi, potrebno je što bolje koristiti klaoničke otpadne proizvode. U tom cilju nužno je rekonstruirati postojeće tvornice mesnog brašna, kako bi se godišnja proizvodnja gotovo udvostručila.

Proizvođači opreme za mesnu i ostalu prehrambenu industriju u SR Hrvatskoj i Jugoslaviji trebali bi putem zajednice za međusobnu plansku i poslovnu suradnju utvrditi dugoročni program usklađenog nastupa na domaćem i stranom tržištu.

5. U stočarsko-mesnom kompleksu još nije ostvaren proces udruživanja na zajedničkom proizvodu. Jedna od prepreka uspostavljanju dohodovnih odnosa u ovoj reprocjelini nalazi se u sistemu i politici cijena. Zbog toga je nužno napustiti postojeći način administrativnog reguliranja cijena. Tako bi zakonitosti tržišta više došle do izražaja, a politika cijena bi bila u funkciji poticanja proizvodnje i povećanja produktivnosti rada, te uspostavljanja dohodovnih odnosa.

U postojećim uvjetima ne može biti stabilnih pretpostavki za veću proizvodnju u stočarstvu i mesnoj industriji.

Kukuruz je temeljna karika stočarsko-mesne reprocjeline. Zbog toga je nužno osigurati stabilnu proizvodnju i rezerve kukuruza. U sadašnjoj, još uvijek nedovoljnoj proizvodnji kukuruza, nužno je maksimirati njegovu cijenu, kako bi se spriječilo daljnje »zidanje« cijena stoke i smanjili gubici u mesnoj industriji.